

Maddiyattan olmayan, bilhâssa mahiyetleri mütebayin(mahiyetleri birbirine zıt) olan bir çoklukta tasarruf eden bir zâtın...

“İ'lem Eyyühel-Aziz! Maddiyattan olmayan, bilhâssa mahiyetleri mütebayin(mahiyetleri birbirine zıt) olan bir çoklukta tasarruf eden bir zâtın, o çokluğun her birisiyle bizzât mübaşeret ve mualecesi lâzım değildir.

Evet asker neferatı arasında bir kumandanın tasarrufatı, tanzimatı, ancak emir ve iradesiyle husule gelir. Eğer o kumandanlık vazifeleri ve işleri neferata havale edilirse, her bir neferin bizzât mübaşeret ve hizmetiyle veya her bir neferin bir kumandan kesilmesiyle vücud bulacaktır.

Binaenaleyh Cenab-ı Hakk'ın mahlukatındaki tasarrufu, yalnız bir emir ve irade ile olur. Bizzât mübaşereti yoktur. Şemsin kâinatı tenvir ettiği gibi.”

Mesnevi-i Nuriye, Zeylül-Hubab.

Üstadımız burada şunu söylüyor:

Maddî olmayan, özellikle **mahiyetleri birbirinden tamamen farklı** olan çok sayıda varlık üzerinde tasarruf eden bir zâtın, o varlıkların her biriyle **bizzat temas etmesi** veya **emek vererek uğraşması (muâlece)** gerekmez. Çünkü bu tür tasarruf, maddî işleyiş kanunlarına tâbi değildir.

Evet asker neferatı arasında bir kumandanın tasarrufatı, tanzimatı, ancak emir ve iradesiyle husule gelir. Eğer o kumandanlık vazifeleri ve işleri neferata havale edilirse, her bir neferin bizzât mübaşeret ve hizmetiyle veya her bir neferin bir kumandan kesilmesiyle vücud bulacaktır.

Bunu anlamamız için **asker-kumandan misali** veriliyor. Bir orduda kumandan, binlerce askeri **eline alıp tek tek yönlendirmez**. Askerlerin düzeni, hareketi ve sevki; kumandanın **emri ve iradesiyle** gerçekleşir. Kumandanın her askere gidip filen müdahale etmesi

gerekmez.

Eğer kumandanlık vazifeleri ve idare işleri askerlere bırakılacak olsaydı, o zaman iki ihtimal ortaya çıkardı:

Ya her bir asker, düzenin sağlanması için **bizzat kendisi uğraşacak, filen hizmet edecekti**;

ya da her askerin **ayrı bir kumandan gibi davranması**, yani kumandanlık vazifesini üstlenmesi gerekecekti.

Her iki durumda da, orduda **birlik ve düzen bozulur**, işlerin yürütülmesi son derece **zor, karmaşık ve hatta imkânsız** hâle gelirdi.

Emir tek merkezden gelmezse, ya herkes her işle uğraşmak zorunda kalır ya da herkes baş olmaya kalkar; her iki hâl de düzeni yok eder.

Binaenaleyh Cenab-ı Hakk'ın mahlukatındaki tasarrufu, yalnız bir emir ve irade ile olur. Bizzât mübâşereti yoktur. Şemsin kâinatı tenvir ettiği gibi."

Cenâb-ı Hakk'ın mahlûkat üzerindeki tasarrufu da böyledir. Allah, kâinattaki işleri **bizzat temas ederek, uğraşarak, adım adım yaparak** icra etmez. O'nun tasarrufu **emir ve irade ile**dir. "Ol" der, olur. Bu yüzden O'nun fiillerinde **mübâşeret** ve **muâlece** yoktur.

Bunu da **güneş misaliyle** pekiştirir: Güneş, kâinatı aydınlatırken her yere tek tek gidip temas etmez. Bir merkezden ışık verir ve her şey ondan nasibini alır. Aynen bunun gibi, Cenâb-ı Hakk'ın emri ve iradesi de bütün kâinata aynı anda, aynı kolaylıkla hükmeder.

"Şimdi, meseleyi daha iyi kavrayabilmemiz için, mübâşeretsiz ve muâlecesiz yaratma hakikatini daha derinlemesine tahlil edelim ki, bu İlâhî tasarrufun hikmetini zihnimizde daha berrak bir şekilde idrak edebilelim."

Mübâşeret, yani **doğrudan temas ederek iş yapmak**, yalnızca **iki maddî varlık** arasında söz konusudur.

Muâlece, bir işi **uğraşarak, aşama aşama, emek ve zaman harcayarak** yapma demektir.

- **Muâlece:** Zorluk, yavaşlık ve emek ister. *İnsan bir evi tuğla tuğla örer; yorulur, zaman harcar.*
- **Mübâşeret:** Doğrudan temasla yapılan iştir. *El temas eder, taşır, iter, kaldırır.*
- **Mübâşeretsiz, muâlecesiz halk:** Ne temas, ne yorgunluk, ne zaman kaybı vardır. *Bir emirle iş olur.*

Mübâşeret ve Muâlece sadece maddî varlıklar arasında geçerlidir. İki varlık da maddî ise, birinin diğerini etkilemesi için arada **fizikî temas** gerekir. El taşır, iter, kaldırır; çünkü el de dokunduğu da maddîdir.

Maddeden uzaklaştıkça temas ihtiyacı azalır.

İnsan bir kitabı eliyle tuttuğunda, el ile kitap maddî olduğu için temas şarttır. El işini dokunarak yaparken göz dokunmadan görür; çünkü görme fiilinde araya ışık girer. Işık, maddeye tam bağlı olmadığı için temas olmadan görme gerçekleşir. Akıl ise ne ele ne göze muhtaçtır; mânâyı tamamen **mübâşeretsiz** kavrar.

İki şey maddi olunca mübâşeret şarttır. Maddeden uzaklaştıkça Mübâşeretsiz ve Muâlecesiz iş yapmaya yaklaşılr.

Lamba ışık, temas olmadan tesir eder.

Lamba, odadaki eşyalara değmez. Buna rağmen her şeyi görünür kılar. Işık, temasla değil, yayılma ve aydınlatma yoluyla iş görür.

Elektrik temas etmeden etki eder.

Elektriğin bizimle mübâşereti yoktur. Elektrik bize doğrudan temas etse yaşamak mümkün olmazdı. Fakat temas etmeden; ışık verir, cihazları çalıştırır, şehirleri ayakta tutar.

Güneş gezegenleri mübâşeretsiz idare eder.

Güneş, gezegenlere dokunmaz. Buna rağmen onları çekim kuvvetiyle yörüngelerinde tutar. Bu idare, temasla değil, **kanun ve kuvvetle** gerçekleşir.

Kuvvetler temas istemez.

Mıknatıs, demiri el gibi tutmaz. Arada bir dokunma yoktur; ama çekme fiili kesindir. Kuvvet, temassız tesir eder.

Ruh bedeni temas etmeden yönetir.

Elimizi kaldırırken kaslar çalışır; fakat kasları çalıştıran kas değildir. Bu emri veren ruhtur. Ruh, bedene dokunmaz; ama bedeni idare eder.

Ses Misali

Bir insan konuşur, diğeri dinler. Konuşanın ağzı, dinleyenin kulağına **dokunmaz**. Arada ne bir el vardır ne de maddî bir temas. Ses, havada dalgalar hâlinde yayılır; fakat işiten kulakta gerçekleşen tesir, **ağız ile kulak arasında temas olmadan** meydana gelir. Burada açıkça görülür ki: **Temas yok, tesir vardır.**

Koku Misali

Bir çiçek bulunduğu yerde durur; kimse ona el sürmez. Buna rağmen kokusu etrafa yayılır ve insanlar onu hisseder. Çiçek ile burun arasında **hiçbir temas yoktur**. Koku, dokunarak değil; varlıktan çıkan **görünmez bir tesirle** algılanır. Burada da aynı hakikat ortaya çıkar:

Tesir, temasla sınırlı değildir.

Radyo Dalgaları Misali

Bir verici çalıştırılır; kilometrelerce uzaktaki alıcı harekete geçer. Verici ile alıcı arasında **ne kablo vardır ne de maddî temas**. Aradaki bağ, gözle görülmez; fakat etkisi inkâr edilemez. Burada işi gören şey **dokunma değil, dalga ve emirdir**. Yani: Merkez **uzaktadır, fiil yakındadır**.

Drone Kontrolü Misali

Bir operatör **yerde durur**; elindeki kumandayla drone **gökte uçar, döner, yükselir ve iner**. Operatör ile drone arasında **hiçbir maddî temas yoktur**. Ne bir kablo vardır ne de fizikî bir itme.

Burada açıkça görülür ki: İrade **yerde, fiil havadadır**. Drone, operatörün eline değil, **iradesine ve emrine** itaat eder. Aradaki bağ görünmezdir; fakat tesiri inkâr edilemez.

Uzaktan Kumanda Misali

Bir insan elindeki **uzaktan kumandaya** basar. Televizyon açılır, kapanır veya kanal değiştirir. Kumanda ile televizyon arasında **hiçbir temas yoktur**. Arada görünen bir kablo, bir el, bir itme yoktur. Kumandaya basan kişinin eli de televizyona değmemiştir. Fakat televizyon, onun iradesine itaat eder. Çünkü arada, görünmez ama etkili bir **iletim vasıtası** vardır.

Demek bir fiilin gerçekleşmesi için mutlaka maddî temas gerekmez. İrade, emir ve kanun, temas olmadan da hükmedebilir.

İnsan çoğu zaman **gafletle**, kendisini yalnızca bedeniyle düşünür. Bedeni maddî olduğu için de, maddî eliyle temas etmeden hiçbir iş yapamadığını görür. Buradan hareketle, temas olmadan tasarruf olamayacağını zanneder ve **mübâşeretsiz tasarrufu inkâra** sürüklenir.

Hâlbuki insanın içinde bulunan **ruh**, bedeni temas etmeden idare etmektedir. Bedenin hareketleri, maddî bir dokunmayla değil, ruhun sevk ve idaresiyle gerçekleşir.

Meselâ elimizdeki bir taşı kaldırırken, taşı **elimizle** kaldırırız. Bu doğrudur. Fakat burada asıl soru şudur: **Elimizi ve kolumuzu ne ile kaldırıyoruz?** El, kendi kendini kaldıramaz. Kas, kendi başına hareket edemez. Bu hareketi başlatan şey, **ruhun verdiği emirdir**. Ruh, kola dokunmaz; kolu tutmaz; fakat kol, ruhun emrine itaat eder.

Demek ki insanın kendi varlığında bile, **mübâşeretsiz bir idare ve tasarruf** vardır. İnsan bunu fark edemediği için, temas olmadan iş görülmesini inkâr etmeye meyleder. Oysa bizzat kendisi, her an bunun canlı bir misalini taşımaktadır.

Mahlûkatta gördüğümüz bütün bu **mübâşeretsiz idare ve tasarruf**, maddeden tamamen

münezzeh ve müberrâ olan Cenâb-ı Hakk'ın tasarrufunda mübâşeret bulunmadığı açıkça anlaşılır. Yani Allah, fiillerini maddî temasla değil, kudreti ve iradesiyle icra eder. Bununla beraber, bu tasarrufun nasıl gerçekleştiğinin keyfiyetini ancak Allah bilir. Bize düşen, **mübâşeretsiz tasarrufu anlamak ve teslim olmaktır**; keyfiyetini kurcalamak değil.

Biz, ruhun bedeni nasıl idare ettiğini bile tam olarak kavrayamıyoruz. Ruhun kasla, sinirle ve hücreyle ilişkisini bütün yönleriyle çözemeyen aklımızla; ruhun da bedeninin de yaratıcısı olan **Sâni-i Zülcelâl'in** tasarrufunun mahiyetini idrak etmeye kalkmamız elbette mümkün değildir.

Zaten bizden istenen şey, bu tasarrufların **mübâşeretsiz olduğunu kabul etmek ve iman etmektir**. Bu işlerin mahiyetini, yani “nasıl” ve “ne şekilde” olduğunu bütünüyle kavramak, hiçbir mahlûkun vazifesi ve gücü dahilinde değildir.

Buraya kadar ele aldığımız bütün misallerin ortak noktası şudur: **Madde arttıkça temas zaruret hâline gelir; madde azaldıkça mübâşeret ortadan kalkar**. Nur, kuvvet ve mânâ sahasında ise temas tamamen hükmünü kaybeder. El dokunarak iş görürken, göz temas etmeden görür; akıl ise bütünüyle mübâşeretsiz idrak eder. İnsan, bu hakikati kendi varlığında; ruh ile beden arasındaki ilişkide, ses, koku, ışık, elektrik ve irade misallerinde açıkça müşahede eder.

Eğer ruh, bedeni mübâşeretsiz olarak idare ediyorsa; mahlûkat âleminde bile mübâşeretsiz tasarruf bu kadar mümkünken maddeden tamamen mücerred ve muallâ ve hiçbir kayıt ve sınıra girmeyen bir Zât'ın tasarrufunda mübâşeret aramak, meselenin özünü hiç kavrayamamak demektir.

Çünkü bu mertebede artık mesafe bir engel değildir. Uzak ile yakın arasında fark kalmaz; büyük ile küçük eşitlenir; çokluk ve azlık zorlayıcı olmaktan çıkar. Bütün varlıklar, **ehadiyet cihetiyle bir tek fert gibi**, aynı anda, aynı kolaylıkla ve aynı kudretin ve ilmin tasarrufuna girer.

Bu hakikatten dolayıdır ki, mahlûkat âleminde dahi mübâşeretsiz tasarruf açıkça mümkünken; **maddeden mücerred, zaman ve mekândan münezze, sıfatları her şeyi kuşatan ve şuunatı küllî olan Zât-ı Akdes** için ne bir iş ağırdır, ne bir fert uzaktır, ne bir şey gizli kalabilir, ne de herhangi bir tasarruf zor ve müşkil olabilir.

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“Bir şeyin olmasını murad ettiği zaman, onun işi sadece ‘Ol!..’ demektir; o da oluverir.” (Yâsin, 36/82)